

7. Цирульников, А. (1999). Идея погружения. *Первое сентября*, (51).
8. Kamm, H. (Hrsg.) (2000). *Epochenunterricht. Grundlagen Modelle Praxisberichte*. Bad Helbrunn: Klinkhardt.
9. Steiner, R. (1987). *Die gesunde Entwicklung des Menschenwesens. Eine Einführung in die anthroposophische Pädagogik und Didaktik*. (GA 303) RUDOLF STEINER VERLAG. Dornach / Schweiz.
10. *Waldorf World List*, 2021. Retrieved from https://www.freunde-waldorf.de/fileadmin/user_upload/images/Waldorf_World_List/Waldorf_World_List.pdf

Науменко С. О.

*Институт педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЛАТВІЇ

Інтеграція України у світовий освітній простір потребує вивчення й узагальнення досвіду зарубіжжя щодо методик і процедур оцінювання результатів навчання учнів закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО).

Окремі аспекти зарубіжного досвіду впроваджуються в українських ЗЗСО адаптовано до національних традицій і шкільних реалій. Так, наприклад, у багатьох країнах світу для оцінювання результатів навчання учнів ЗЗСО разом із підсумковим оцінюванням широко застосовується формувальне. У Законі України «Про повну загальну середню освіту» ("Про повну загальну середню освіту", 2020) цей вид оцінювання (формувальне оцінювання) разом із поточним оцінюванням, державною підсумковою атестацією і зовнішнім незалежним оцінюванням були зазначені як основні види оцінювання результатів навчання учнів ЗЗСО (стаття 17).

Метою формувального оцінювання є «відстеження особистісного розвитку учня і ходу опанування ним навчального досвіду як основи компетентності та побудову індивідуальної освітньої траєкторії особистості» (*Про затвердження методичних рекомендацій*, 2021, с. 4).

Мета підсумкового (тематичного, семестрового, річного) оцінювання полягає у «співвіднесенні навчальних досягнень учнів з обов'язковими/очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом/освітньою програмою» (*Про затвердження методичних рекомендацій*, 2021, с. 4).

У початкових класах (1-4 класах) має здійснюватися формувальне і підсумкове оцінювання результатів навчання учнів, у 5-11(12) класах – формувальне, поточне і підсумкове оцінювання (*Про внесення змін*, 2020, с. 2; *Про затвердження методичних рекомендацій*, 2021, с. 4).

У деяких країнах, наприклад, в Латвії, для оцінювання результатів навчання учнів ЗЗСО застосовується формувальне, діагностичне і підсумкове оцінювання (*Noteikumi par valsts*, 2019).

Формувальне оцінювання (*formatīvā vērtēšana*) передбачає постійний зворотний зв'язок між вчителем і учнем щодо поточної успішності учня порівняно із запланованими результатами, які повинні бути досягнуті (*Noteikumi par valsts*, 2019). Формувальне оцінювання є безперервною частиною щоденного освітнього процесу в ЗЗСО. Завдяки ньому учень одержує інформацію про орієнтири свого розвитку в навчанні (що він має опанувати), разом з учителем планує цілі (як цього досягти) та аналізує результат своєї діяльності (чи досягнуто). Вчитель корегує подальший освітній процес відповідно до результатів і навчального поступу учня. Тобто, головною метою формувального оцінювання є підтримка кожного учня та створення йому мотивації до навчання. Важливими елементами процесу формувального оцінювання є самооцінювання і взаємооцінювання, під час яких в учнів розвивається самостійність та впевненість у власних силах.

Підсумкове оцінювання (*summatīvā vērtēšana*) являє собою визначення рівня засвоєння результатів навчання учня та навичок його продуктивної діяльності в кінці розділу (теми) або

його (її) логічної частини, семестру, навчального року, класу чи рівня освіти (*Noteikumi par valsts*, 2014; *Noteikumi par valsts*, 2019).

Під діагностичним оцінюванням (*diagnosticējošā vērtēšana*) розуміють оцінювання результатів навчання учня відповідно до вимог предмета з метою виявлення труднощів, з якими стикається здобувач під час вивчення предмету (тобто, знання і вміння, які він не засвоїв або погано засвоїв), та визначення корекційних заходів щодо усунення цих труднощів під час подальшого освітнього процесу (*Diagnosticējošie darbi*, 2021). Тобто, мета діагностичного і формувального оцінювання на перший погляд співпадають. Проте, на відміну від формувального оцінювання, яке здійснюється постійно в ЗЗСО, в Латвії діагностичне оцінювання – це оцінювання (типу української державної підсумкової атестації), яке проводиться наприкінці навчального року у 3, 6 і 11 класах із визначених предметів. Так, випускники 3 класу складають три діагностичні роботи: з латвійської мови (для національних меншин країни), мови навчання (латвійської, російської або польської) та математики; випускники 6 класу – чотири: з латвійської мови, мови навчання (латвійської, російської або польської), математики та природознавства (природничих наук); випускники 11 класу – дві: з фізики та хімії (*Diagnosticējošie darbi*, 2021; *Valsts pārbaudes darbi*, 2020). Особливістю діагностичного оцінювання є також те, що воно оцінюється у відсотках й оцінка за нього не впливає на семестрову та річну оцінки. Вчитель використовує результати діагностичних робіт не лише для коригування освітнього процесу до кінця навчального року (діагностичні роботи проводяться у березні або квітні), а й для планування майбутнього освітнього процесу, зокрема в наступному класі. Результати діагностичних робіт також використовуються Державним освітнім контент-центром Латвії (*Valsts izglītības satura centrs*) з метою удосконалення навчальних програм для ЗЗСО, підвищення якості навчальних посібників та підвищення професійної компетентності вчителів (*Noteikumi par valsts*, 2019).

У 2021 р. в Латвії через пандемію COVID-19 і карантинні заходи шкільні випускні (централізовані) іспити по звершенню 9-го класу були замінені на дві обов'язкові діагностичні роботи (з латвійської мови та математики) (*Eksāmeni 9.klases*, 2021). Також ЗЗСО мав право організувати ще одну (додаткову) діагностичну роботу: або з іноземної мови (англійської, німецької, французької чи російської – на вибір учня), або з історії Латвії (на рідній мові здобувача в закладі загальної середньої освіти національних меншин), або з природничих наук (фізика, хімія, біологія, географія). При цьому метою діагностичних робіт стало не лише визначення рівня навчальних досягнень учнів, а й оцінювання досягнень та недоліків дистанційного навчання упродовж 2020/2021 навчального року (*Eksāmeni 9.klases*, 2021).

Особливістю формувального оцінювання, на відміну від підсумкового і діагностичного, є те, що воно передбачає проведення вступного та поточного оцінювання (*Paegļkalne*, 2020, 13).

Під вступним оцінюванням (*ievadvērtēšana*) розуміють оцінювання на початку навчального року перед вивченням предмету або на початку засвоєння певної теми з метою визначення рівня засвоєння результатів навчання (знань, умінь тощо) учнів для прийняття рішення щодо подальшого процесу навчання (*Noteikumi par valsts*, 2014). Вступне оцінювання не визначає «статус» учня, а має лише важливе значення під час планування роботи вчителя. Саме тому результатом цього оцінювання є висновки вчителя про те, як найкраще сприяти розвитку освітнього процесу в конкретному класі, а не оцінка «склав / не склав» або бали учнів.

На нашу думку, в українських ЗЗСО також бажано застосовувати вступне оцінювання. Воно має проводитися на початку навчального року (для оцінювання результатів навчання учнів з певного предмету (нового та/або який вже вивчався)) та перед засвоєнням кожного розділу або великої теми. При цьому під час цього виду оцінювання виявляється рівень засвоєння учнями певного матеріалу, який вони вивчали в попередніх класах з цього та/або інших предметів і який їм знадобиться для подальшого опанування цього предмету або розділу (теми). Вступне оцінювання потрібне лише вчителю, який за допомогою цього виду оцінювання виявляє прогалини у результатах навчання учнів певного класу і це дає йому змогу побудувати подальший освітній процес у цьому класі таким чином, щоб усунути ці прогалини і сприяти розвитку освітнього процесу учнів в ньому.

На початку навчального року вступне оцінювання можна здійснювати на перших вступних заняттях, проведення яких передбачено навчальними програмами предметів й інтегрованих курсів.

Під час вступного оцінювання (на початку навчального року й перед засвоєнням кожного розділу або великої теми), на наш погляд, бажано використовувати такі методи як спостереження, бесіда, опитування, вирішення проблем тощо, а не тестування. Це пов'язано із призначенням цього виду оцінювання (лише для вчителя, а не для учня), а також з тим, що тест орієнтований переважно на перевірку результатів навчання учнів, зокрема знань, а не на перевірку ключових компетентностей і їх функціональної грамотності.

В Україні є досвід застосування вступного оцінювання – вхідного тестування. Таке оцінювання разом із поточним і тематичним тестуванням широко застосовується вже досить тривалий проміжок часу в Київському ліцеї бізнесу для моніторингу якості навчально-виховного процесу. Результати цього моніторингу дають можливість відслідковувати індивідуальну освітню траєкторію учнів та дають ґрунтовну основу для організації коригувальної роботи з учнями (додаткові заняття з окремих тем, індивідуальні консультації з певних тем і питань тощо) та вчителями (визначається стан викладання предметів, способи покращення викладання і підвищення педагогічної майстерності (стимулювання вчителів до професійного розвитку, пошуку і запровадження ефективних методів навчання тощо) (Паращенко, та Леонський, 2007, с. 175).

Отже, на нашу думку, застосування в українських ЗЗСО вступного та діагностичного оцінювання як методів оцінювання результатів навчання учнів є досить актуальним і перспективним. Особливу актуальність ці методи оцінювання набувають в сучасних умовах, зокрема у зв'язку з переходом у 2020 і 2021 рр. ЗЗСО на змішане і дистанційне навчання. Адже така форма навчання негативно вплинула на результативність навчання учнів. Так, згідно із підрахунками Світового банку, через закриття ЗЗСО та перехід на дистанційну освіту внаслідок пандемії COVID-19 спостерігається падіння якості освіти та результативності учнів у всіх країнах світу (Масний, 2021). В Україні експерти Світового банку прогнозують зниження успішності учнів через закриття ЗЗСО під час карантину на 10%. При цьому досі не проводилося загальнодержавне національне дослідження, метою якого було б виявлення рівня опанування учнями навчального матеріалу упродовж двох останніх років. Відтак за допомогою вступного та/або діагностичного оцінювання на рівні ЗЗСО вчитель-предметник може виявити прогалини у результатах навчання учнів з метою подальшого удосконалення освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Масний, В. (2021, Лютий 09). Дистанційна освіта в школах погіршує якість освіти – Світовий банк. *Суспільне. Новини*. Відновлено з <https://susplne.media/103487-distancijna-osvita-v-skolah-prizvodit-do-vtrati-akosti-navcanna-svitovij-bank/>.
2. Паращенко, Л. І., та Леонський, В. Д. (2007). *З досвіду організації моніторингу якості навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі*, Матеріали методологічного семінару АПН України «Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти» (15 листопада 2006 р., м. Київ). (с. 175-180). Київ : СПД Богданова А. М.
3. Про внесення змін до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти (Проект наказу). (2020, Липень 03). *Міністерство освіти і науки України*. Відновлено з <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennja-proyekt-nakazu-pro-vnesennja-zmin-do-kriteriyiv-ocinyuvannya-navchalnih-dosyagnen-uchniv-vihovanciv-u-sistemi-zagalnoi-serednoyi-osviti>.
4. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти» (Наказ Міністерства освіти і науки України). (2021, Липень 13, № 813). *Міністерство освіти і науки України*. Відновлено з <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zagalnoi-serednoyi-osviti>.
5. Про повну загальну середню освіту (Закон України). (2020). (зі змінами, внесеними згідно із Законами № 764-IX від 13.07.2020, № 1385-IX від 13.04.2021, № 1658-IX від 15.07.2021). *Верховна Рада України. Законодавство України*. Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
6. Diagnosticējošie darbi 3. un 6. klasē (2020./2021.m.g.). (2021, Janvāris 10). *Valsts izglītības satura centrs*. Retrieved from <https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/diagnosticjosie-darbi-3-un-6-klase-20202021mg>.

7. Eksāmeni 9.klases skolēniem ir atcelti. Mācību gads noslēgsies ar vērtējumu gadā. (2021, Marts 18). *Valsts izglītības satura centrs*. Retrieved from <https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/eksameni-9klases-skoleniem-ir-atcelti-macibu-gads-noslegsies-ar-vertejumu-gada>.

8. Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem (Ministru kabineta noteikumi). (2014, Augusts 12, Nr. 468). *Likumi*.

9. Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem (Ministru kabineta noteikumi), (2019, Septembris 3, Nr. 416). *Likumi*. Retrieved from <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>.

10. Paegļkalne, Ilze. (2020). Formatīvā vērtēšana. *Jūrmalas Valsts ģimnāzija*. Retrieved from http://jvg.lv/jvg2/wp-content/uploads/2020/06/Method_m_format_vert_Paegļkalne.pdf.

11. Valsts pārbaudes darbi 2018./2019. m.g. (2020, Jūnijs 26). *Valsts izglītības satura centrs*. Retrieved from <https://www.visc.gov.lv/lv/valsts-parbaudes-darbi-20182019-mg>.

Новгородська Ю. Г.

*Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
(Ніжин, Україна)*

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ІНТЕРАКТИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна початкова освіта перебуває в стані докорінних змістових трансформацій, що полягають у перетворенні педагогічних працівників на партнерів, які супроводжують здобувачів освіти на шляху формування та розвитку компетентностей; створенні психологічно безпечного, комфортного освітнього простору для розвитку учня; переорієнтуванні традиційних підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів та розширення оцінного інструментарію.

У Новій українській школі у сфері контрольної-оцінювальної діяльності розпочато стратегію переходу на модель формувального оцінювання здобутків молодших школярів, що передбачає систематичне відстеження особистісного розвитку дитини, вибудовування індивідуальної траєкторії просування учнів у процесі навчання з метою його своєчасної корекції.

Термін «формувальне оцінювання» (formative assessment) було започатковано в 1967 році М. Скривеном у праці «Методологія оцінювання». У Державному стандарті початкової освіти, Концепції Нової української школи формувальне оцінювання трактується як «інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптувати процес навчання» (Бібік, 2017).

І. С. Фішман і Г. Б. Голуб в своїй роботі «Формувальна оцінка навчальних результатів учнів» (Фішман, 2007) вказують на те, що формувальне оцінювання передбачає оцінку досягнень учнів, виявлення пропусків в засвоєнні елементів змісту задля того, щоб усунути їх із максимальною ефективністю.

О. І. Локшина визначає *формувальне оцінювання* як інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання» (Локшина, 2009, с. 223-224).

Слушною є думка О. В. Стребної, яка зазначає, що «формувальне оцінювання є не оцінкою, а механізмом збирання інформації, завдяки якій сучасний учитель спостерігає за діяльністю учнів, продумує прийоми і методи, потрібні для проведення уроку, змінює свої форми роботи, навчальні матеріали, з якими працюють школярі» (Стребна, 2020). Дослідниця розглядає формувальне оцінювання як засіб мотивації учня щодо досягнення високих освітніх результатів та особистісного розвитку.

Заслугує на увагу визначення формувального оцінювання, поданого О. М. Шумевич. Автор зазначає, що це «інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, в основі якого лежить зворотний зв'язок, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них освітній